

Návod k práci v hodinách po absolvování prohlídky

Milí učitelé,

v tomto dokumentu najdete tipy, jak zopakovat informace z komentované prohlídky z cyklu *Když místa vyprávějí*, upevnit je a využít je jako základní osnovu k dalšímu rozvíjení témat.

Když místa vyprávějí je cyklus 5 prohlídkových okruhů, komentovaných prohlídek, které reflektují historii, politiku, umění a lifestyle 20. a 21. století. Doplnují a rozšiřují učivo 2. stupně ZŠ a SŠ a kreativním způsobem nabízejí autentické poznávání v kulisách Brna.

Navrhované aktivity

1. Práce s mapou

- součástí tohoto dokumentu je mapa. Vytiskněte ji do formátu A3, pověste ve třídě. Vraťte se po stopách míst, kde jste se zastavovali. K jednotlivým zastávkám připevněte samolepku - symbol daného tématu. Vizualizace napomůže k lepšímu zapamatování daných témat, ke kterým se poté můžete v hodinách vracet.

2. Klíčová slova

- na konci tohoto dokumentu najdete vybraná klíčová slova, která se vztahují k jednotlivým tématům. Je možné je nakopírovat a nechat děti ve skupinách hádat, ke kterému zastavení se vztahují a proč.

3. Práce s obrázky

- na konci dokumentu jsou obrázky - symboly, které ilustrují dané téma v brožuře. Je možné tyto obrázky vytisknout, doptat se na asociace, s jejich pomocí vyvolat brainstorming či diskuzi. Případně lze také tyto obrázky použít v souvislosti s klíčovými slovy, viz výše.

4. Eseje

- velké množství témat, která se v okruzích objevují, jsou širokospektrální, často náročná, vzbuzující polemiky. Vybízejí často k zamyšlení. Vyberte si některé z témat a rozpracujte je s dětmi v esejích či jiných slohových útvarech.

5. Zamyšlení a (moderovaná) diskuze - viz č. 4

6. Opakování s brožurou

- každé z dětí dostane brožuru, která slouží jako pomůcka při výkladu lektora. Lektor z části "otázky a úkoly" vybírá dle časových možností i charakteru skupiny pouze některé z těchto otázek. Možností je zbývajících úkolů a otázek dopracovat ve škole, nebo se k nim vrátit a připomenout si, co se děti během prohlídek dozvěděly. Níže najdete řešení úkolů a správné odpovědi.

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

7. Rozpracování příběhu

- v díle I-IV jsou na konci brožury uvedeny krátké životopisy osobností, které ovlivnila doba a které naopak ovlivnily ji. Je možné nechat děti, aby si jednu z osobností vybraly a dopátraly další informace k jejímu příběhu, a ty následně prezentovaly v hodině.

Odpovědi na otázky a řešení úkolů:

1. Jak to všecko začalo

nároží ulic Veselá a Česká

symbol: noviny

Klíčová slova: Besední dům, vyhlášení Československa, informace, novinář, kamelot, novinový stánek, noviny, Rudolf Těsnohlídek, Jiří Mahen

Otázky a úkoly:

1. Kdy vzniklo Československo?

28. 10. 1918

2. Proč se Brňané dozvěděli o vzniku Československa o den později?

Informace se nešířily takovou rychlostí jako dnes a bylo také mnohem problematičtější je dostat mezi obyčejné lidi. 28. 10. 1918 kolem 18. hodiny večerní zavolal do brněnského Besedního domu Alois Rašín a oznámil “mužům 28. října”, že v Praze byla ustanovena nová republika. Protože už byl ale večer a nestihly by se zorganizovat náležitě oficiálně a především předat všem všechny informace, bylo rozhodnuto, že vše bude zveřejněno až druhý den ráno v novinách. Oficiální vyhlášení Československa tak proběhlo z balkonu Besedního domu až 29. 10. 1918.

3. Jak se lidé dřív dozvídali informace?

Téměř výhradně z novin a ústním podáním. Důkazem absolutní dominance tisku je fakt, že počet periodik neustále rostl: roku 1920 to bylo 2259, v roce 1925 už 2800 a ve 30. letech 3933 periodik. V roce 1918 je také založeno ČTK (Československá tisková kancelář). Rozhlasové vysílání se etablovalo až ve 20. letech (18. 5. 1923 začal pravidelně vysílat český rozhlas Radiojournal jako první na evropském kontinentě).

4. Jak se noviny distribuovaly?

Ve městě je prodávali KAMELOTI – pouliční prodavači.

5. Myslíš, že se noviny budou tisknout ještě i za 100 let? Znáš někoho, kdo je čte?

Diskuzní otázka.

6. Proč byly noviny za první republiky tak důležité?

Byly dominantním zdrojem informací. Vycházely ráno a odpoledne, případně večer. Ranní vydání bylo více o politice. Odpolední nebo večerní vydání už bylo odlehčenější – sport, krimi, kultura, méně politiky. Poprvé se také objevuje i bulvár.

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

Úkol do následných hodin: Představ si, že jsi novinář a píšeš článek o vzniku Československa. Vymysli 2 titulky. První bude nové republiky fandit a druhý naopak.

Úkol má nasměrovat děti k zamýšlení nad tím, jak stejná informace může být podána dvěma způsoby a ovlivnit tak čtenáře.

2. Zábava za první republiky

náměstí Svobody

symbol: prvorepubliková herečka

klíčová slova: kino, kultura, volný čas, filmové hvězdy, setkávání, přístup k informacím, první republika

Otázky a úkoly

1. Znáte nějaký film pro pamětníky? O čem je?

Kristián, Eva tropí hlouposti, Falešná kočička, Pytláková schovanka, Roztomilý člověk, U pokladny stál,...

2. Bylo tam znázorněno dobro a zlo a jak?

Diskuze.

3. Myslíte, že takto vypadal reálný život?

Diskuze.

4. Chtěli byste v této době žít a proč?

Diskuze.

5. Období první republiky je pro mnohé nejspíš abstraktní pojem, co o ní vlastně víme?

Diskuze.

6. Od kdy do kdy trvala?

28. 10. 1918 – 29. 9. 1938 (Mnichovská dohoda). Následovala druhá republika (1938 – 1939) a třetí republika (1945 – 1948).

7. České země měly velmi hustou síť kin, v poměru na počet obyvatel dokonce jednu z nejhustších na světě, v Brně bylo 40 kin (na cca 300 tis obyvatel). Kam všude jste mohli zajít na promítání, v jakých prostorách se promítalo?

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

Promítání bylo organizováno prakticky kdekoliv: sokolovny, hospody, parky, divadla, spolkové místnosti. A samozřejmě budovy, které byly vystavěny přímo pro účely promítání – kina, dříve označovaná také jako biograf.

Etymologie – kino: z řeckého kinema (pohyb) a graf (záznam). Etymologie – biograf: z řeckého bios (život) a graf (záznam).

Především na periferiích a vesnicích mělo promítání socio-kulturní rozměr.

8. Byly filmy barevné nebo černobílé? Byly němé nebo zvukové?

Filmy byly zpočátku černobílé a němé. První zvukový film Jazz Singer natočila v roce 1927 společnost Warner Bros. Jedním z prvních českých zvukových filmů je Tonka Šibenice z roku 1930. Za první barevný film je označován americký snímek Čaroděj ze země Oz z roku 1939, u nás to pak bylo drama Jan Roháč z Dubé z roku 1947.

9. Jak často se chodilo do kina?

Většinou v neděli, cca 2 – 3x za měsíc.

10. Lístek stál cca 50 haléřů, za 1 Kč jste si mohli koupit 4-5 rohlíků. Srovnej s dneškem. Byla návštěva kina drahá záležitost?

Diskuze.

11. Hvězda stříbrného plátna VS dnešní youtuber: co mají společného a proč je potřebujeme?

Diskuze.

3. Průmysl, hospodářská krize a společenské poměry

bývalý hotel Evropa, ulice Jánská

symbol: výbušnina

klíčová slova: krize, chudoba, výbuch, hospodářská krize, dělnické kolonie, bílé zlato

Otázky a úkoly:

1. Říkají vám něco tato jména? Kdo to byl? LöwBeer, Tugendhat, Stiassni, Offerman, Köffiller, Gomperz, Lazar Auspitz.

Jedná se o brněnské textilní průmyslníky, díky kterým (a jejich rodinám) se město Brno stalo v 19. století evropskou textilní velmocí nazývanou Moravský Manchester. Rozvoj textilního průmyslu přispěl nejen k nárůstu obyvatel, ale i k celkovému rozvoji města, jak stavebnímu, tak kulturnímu. Většina těchto textilních magnátů byla německé a židovské národnosti. Jedním z úplně prvních byl Lazar Auspitz.

2. V roce 1919 se k Brnu připojily okolní vesnice a Brno se stalo “Velkým Brnem”. Proč se to stalo?

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

Velké Brno vzniklo připojením 21 okolních vesnic a 2 měst Královo Pole a Husovice. Rozloha města se zvětšila sedminásobně a počet obyvatel se zdvojnásobil, čímž se Brno stalo druhým největším městem v republice. Důvodem vzniku Velkého Brna byla především snaha o zlepšení infrastruktury a vybudování jednotné kanalizační, elektrické a vodovodní sítě. Vzhledem k tomu, že oproti městu byla na vesnicích převaha českého obyvatelstva, mělo sloučení i podpořit český charakter Brna.

3. Co to jsou dělnické kolonie? Pokud jste z Brna, znáte nějakou?

Dělnické kolonie vznikaly v Brně už od konce 18. století, nejvíce jich ale vznikalo ve 20. let 20. století. Důvodem jejich vzniku byl fakt, že většina dělníků si nemohla dovolit platit výdaje za bydlení v bytech, které v té době zely prázdnotou. Kolonie rostly v blízkosti továren, obvykle bez povolení. Šlo o nuzné stavby bez vody a elektřiny, postavené z toho, co zrovna bylo po ruce. V Brně najdete například: Kamenná kolonie (Brno střed), Písečník (rozmezí Lesná/Husovice/Černá pole), Divišova čtvrť (pod Lesnou), Slatinka (Slatina), Pod kopcem (Husovice), Černovičky (Slatina), Podstránská (Stránská skála).

Nejstarší kolonie na území Rakouska-Uherska, tzv. "červená kolonie" vznikla v místech dnešního hotelu Continental.

4. Kdo v dělnických koloniích žil a jaké zde byly podmínky?

Žili zde dělníci z blízkých továren, kteří si nemohli dovolit bydlení v bytech. Kolonie se skládaly z maličkých domečků, nalepených na sebe, bez vody, elektřiny a kanalizace. Domky byly postavené z materiálů, které byly dostupné zdarma. Někdy třeba i z vyřazených vagónů.

5. Víte, čemu se říkalo za První republiky bílé zlato? Co je dnes naše národní "zlato"?

Za první republiky Československo patřilo k největším vývozcům cukru, kterému se proto říkalo "bílé zlato".

6. Proč je důležité, aby fungoval průmysl?

Diskuze.

7. Seřaď jednotlivé etapy hospodářské krize - zjednodušeně řečeno, jedná se vlastně o koloběh:

1. zastavení výroby v továrnách, 2. propouštění dělníků, 3. život bez práce pouze z úspor, 4. nekupuje se zboží v obchodech, 5. krachují obchody (tzn. neodebírají zboží z továren, ty zastavují výrobu).

4. Moderní bydlení

palác Alfa

symbol: písmeno alfa

klíčová slova: výstavba, pasáže, výloha, komunita, propojení, Bohuslav Fuchs, palác Alfa

Otázky a úkoly

Na obrázku je průřez multifunkčním domem první republiky. Napiš, co bylo v jednotlivých patrech, aby dům splňoval dobové podmínky.

5. Kavárna Esplanade

nároží ulíc Rooseveltova a Jezuitská

symbol: rozlitá káva

klíčová slova: kavárna, židovská hvězda, Hugo Haas, útlak, válka, obavy, multikulturní Brno - Češi, Židé, Němci, Mnichovská dohoda

Otázky a úkoly:

1. O čem si lidé před válkou v kavárnách asi povídali? Řekni.

2. Jaké nejpočetnější menšiny byly v Brně zastoupeny? Kde se tu vzaly?

V Brně v roce 1930 žilo cca 265 tis. obyvatel. 75 % bylo Čechů a 20 % Němců. Německé osídlení je v Brně trvale už od středověku.

3. Napadají vás nějaká slova, výrazy a informace, které máte spojené s druhou světovou válkou?

Diskuze.

4. Válka sice začala konkrétním datem, znamená to ale, že den předtím bylo všechno v pohodě a v klidu? Nebo to narůstalo postupně?

Už od začátku 30. let 20. století se především ve střední Evropě a v Německu objevovaly tendence, které při pohledu zpět, vedly k rozpoutání války. Ekonomická krize, útoky na menšiny, atd.

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

5. Co je to koncentrační tábor? Byly koncentráky i v Brně?

Koncentrační tábor, koncentrák nebo také lágr (z německého Lager – tábor) je místo určené k hromadnému věznění lidí, kteří jsou zde umístěni bez soudu. Docházelo zde nejen k zadržování, ale i mučení a vraždění. V Brně byl tzv. pobočný koncentrační tábor v budově dnešního Biskupského gymnázia. Vznikl především proto, aby byla zajištěna pracovní síla na výstavbu. Další tábor vznikl v ulici Pod kaštany, kde byli umísťováni vězni před výslechy v Kounicových kolejích.

6. Německý dům

Moravské náměstí

symbol: Německý dům

klíčová slova: Německý dům, Besední dům, spolek, komunita, cihlové budovy, vyrovnání se s minulostí

Otázky a úkoly

1. Víš, kde je Besední dům a k čemu dnes slouží?

Besední dům stojí na ulici Husové a v současnosti je sídlem Státní filharmonie Brno.

2. Co se stalo s Německým domem?

Na konci války byl zasažen při bombardování a přesto, že nebyl poškozen těžce, nedošlo k opravě a jako jeden ze symbolů nacistické moci byl stržen.

3. Co se po válce stalo s Němci, kteří v Brně žili?

Brněnští Němci byli z Brna odsunuti při akci, která je dnes známá jako Brněnský pochod smrti. Ve velmi krátké době došlo ke shromáždění žen, dětí a starých osob na 13 místech Brna. V noci 30. 5. 1945 začal pochod směrem k rakouské hranici. Jednalo se o velmi živelnou a nepromyšlenou akci, která stála mnoho životů. Do pochodu byli zařazeni i lidé, kteří byli židovského původu, ze smíšených manželství a antifašisti.

4. Víte, kdo byl jedním z hlavních mecenášů výstavby Německého domu? Jeho jméno nese také bývalá továrna přestavěná dnes na nákupní galerii.

Hlavním mecenášem a vůdčí silou výstavby byl moravský podnikatel a politik německé národnosti Friedrich Wannieck (1838 – 1919).

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

Osobnosti

BOHUSLAV FUCHS (1895 – 1972)

Narodil jsem se v malé obci na Moravě, ale celý život jsem zasvětil Brnu, které jsem měl velmi rád, a neopustil ho, ani když mi nabídli místo profesora na univerzitě v Cambridgi. Měl jsem to štěstí, že moje kariéra se začala rozvíjet právě v době, kdy vznikalo Československo a bylo potřeba vystavět množství nových budov. Zvládl jsem jich vyprojektovat víc jak 150 a mnohé z nich se staly skutečně legendárními nejen u nás, ale i ve světě. Možná jsou tak oblíbené proto, že jsem vždy chápal architekturu jako komplexní záležitost. Chtěl jsem, aby stavba nejen dobře vypadala, ale aby i harmonicky zapadala do svého okolí. Také jsem byl přesvědčený, že abych dobře ovládl své řemeslo, musím ho pochopit opravdu od podlahy. Proto jsem se vedle studia architektury vyučil i zedníkem.

Zemanovu kavárnu už bohužel nenajdete, ale běžte se podívat třeba na Hotel Avion, Městské lázně v Zábřovicích, Masarykův studentský domov, Dětský domov Dagmar, Zemské vojenské velitelství "Rohlík" nebo na bývalou Moravskou banku na Náměstí svobody.

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

RUDOLF TĚSNOHLÍDEK (1882 – 1928)

Můj život byl krátký a dramatický, no posuďte sami: jako dítě ve své rodné Čáslavi jsem byl šikanovaný spolužáky, byl jsem svědkem toho, jak se utopil můj nejlepší kamarád, což jsem si do konce života vyčítal, moje první žena se zabila na svatební cestě, druhá mě opustila s mým přítelem a třetí se zastřelila den poté, co jsem já spáchal sebevraždu v redakci Lidových novin v Brně. Ale miloval jsem svou práci. Byl jsem novinář, překladatel, básník a spisovatel. Věřím, že jste všichni slyšeli třeba o Lišce Bystroušce. Jako redaktor Lidových novin jsem napsal množství soudniček a také jsem byl válečným dopisovatelem. A víte, že díky mně zdobíme na náměstích vánoční stromy? V prosinci 1924 byl v Brně vztyčen první Vánoční strom republiky, pod kterým byla umístěna kasička na peníze pro opuštěné děti. Pár let předtím, v roce 1919, jsem totiž těsně před Štědrým dnem šel s přáteli na procházku zasněženými bilovickými lesy a našli jsme téměř zmrzlou 17měsíční holčičku, kterou se nám naštěstí podařilo zachránit. Přemýšlel jsem, jak pomoci opuštěným dětem, a tak vznikla tato dobročinná vánoční tradice, která se rychle rozšířila po celé republice. Přispěla například k financování Domova Dagmar pro opuštěné děti a později třeba k založení první SOS vesničky.

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

Tipy na exkurze

Máte-li zájem o další exkurze, kde byste mohli (v rámci Brna) téma rozvíjet, podívejte se zde:

- [vila LöwBeer](#)
- [vila Tugendhat](#)
- [vila Stiassni](#)
- [BVV](#)
- [hotel Avion](#)
- [židovský hřbitov](#)

Když místa vyprávějí II/V

Byl život za první republiky jako z filmů pro pamětníky?

meziválečné období

TIC BRNO

GO TO BRNO.cz

MINISTERSTVO
KULTURY

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

autor: Helena Matulová

grafika: Tereza Plachká Bierská

ilustrace: Barbora Růnová

Projekt byl realizován za finanční spoluúčasti EU prostřednictvím Národního plánu obnovy a MK ČR.

2023

www.ticbrno.cz